

Шевчук В. М.,
професор кафедри криміналістики
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
доктор юридичних наук, професор
м. Харків, Україна
E-mail: Shevchuk_viktor@ukr.net
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8058-3071>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний стан і реалії розвитку України переконливо свідчать про те, що подальші перспективи судової реформи значно залежать від ефективності провадження державної політики щодо належного забезпечення судово-експертної діяльності. Нині цей напрям потребує вдосконалення та системного реформування з урахуванням міжнародних європейських стандартів і сучасних досягнень науки та техніки в цій галузі знань.

Сучасна система нормативно-правових актів, які регулюють судово-експертну діяльність в Україні, розгалужена, суспільні відносини, що потребують правового регулювання, є складними та специфічними. Для дослідження правового регулювання таких відносин перед державою й сучасною наукою постають нові важливі завдання, що потребують розв'язання. Нині в Україні триває судова реформа, а судова експертиза та судово-експертна діяльність є однією зі складових судової системи. Останнім часом, особливо після змін процесуального законодавства, постала нагальна потреба вдосконалити законодавство у сфері судово-експертної діяльності. Необхідно розробити та прийняти відповідний базовий Закон, який має бути якісним та ефективним.

Нині нормативно-правовому регулюванню судово-експертної діяльності притаманні окремі прогалини та недоліки, які заважають повноцінному забезпеченню гарантій незалежності судового експерта та правильності його висновку. Зважаючи на соціально-значиму функцію судово-експертної діяльності

в контексті проведення судової реформи, таку ситуацію потрібно терміново вирішити.

Нормативно-правове забезпечення у цій сфері передбачає підготовку проєктів нормативно-правових актів, комплексних програм і концепцій. Нині наукова спільнота й судові експерти-практики очікують прийняття Закону «Про судово-експертну діяльність в Україні» для створення умов для належного та ефективного експертного забезпечення правосуддя, надання можливості судовим експертам державних установ, приватним експертам працювати чесно, прозоро, в умовах професійної конкуренції, зважаючи на національні особливості та міжнародні стандарти.

На наш погляд, однією з найвизначальніших та фундаментальних проблем удосконалення нормативно-правового забезпечення судово-експертної діяльності, пов'язаних з реалізацією принципу чіткої правової визначеності, є проблема якості й ефективності розроблюваного Закону. Такий підхід передбачає врахування методологічних засад удосконалення законодавчого забезпечення судово-експертної діяльності.

Розроблення проєкту Закону має здійснюватися на певній методологічній основі. Цьому твердженню відповідають сучасний стан і розвиток судової експертології та криміналістики, тому необхідно зважати на те, що методологічною основою судово-експертної діяльності є матеріалістична діалектика, її закони й категорії. Відповідно до цілей і завдань дослідження цього напрямку діяльності використовуються принципи сучасної теорії пізнання, зокрема системно-діяльнісний, системно-структурний, технологічний, функціональний, інформаційний та інші. Зазначені підходи дедалі частіше застосовуються в судовій експертології, криміналістиці, значно розширюючи можливості й перспективи наукового пізнання в цій галузі знань.

Найважливішим методологічним принципом вивчення та пізнання об'єктів у філософії, психології, криміналістиці, зокрема в судовій експертології, є діяльнісний підхід, який у сучасних умовах стає міждисциплінарним, комплексним, діяльність розглядається як об'єкт дослідження та пояснювальний принцип. Тому під час вивчення та дослідження судово-експертної діяльності доцільно використовувати системно-діяльнісний підхід, що

забезпечує глибоке й різноаспектне дослідження такого явища. При цьому особливої значимості та актуальності набуває *комплексний підхід* до реформування базового законодавства з питань експертного забезпечення правосуддя.

Зауважимо, що в системі забезпечення судово-експертної діяльності важливими є різні напрями, які впливають на якість й ефективність такої діяльності: науково-теоретичне, організаційно-управлінське, кадрове, методичне, матеріально-технічне, інформаційне, фінансове, зокрема нормативно-правове, забезпечення. Але тільки реалізація комплексного підходу до проблем забезпечення судово-експертної діяльності зумовить її успішність і результативність. Нехтування та ігнорування хоча б одного із цих компонентів може призвести до значного зменшення можливостей використання науково-інтелектуальних інструментів у забезпеченні ефективності правосуддя, а в гіршому випадку – спричинити кризові тенденції або руйнування всього інституту судових експертиз, тому під час розроблення Закону важливого значення набуває комплексний підхід, який враховуватиме всі напрями такої діяльності та сформує *нову парадигму* принципів роботи судових експертів, що базуватиметься на міжнародних європейських стандартах.

Також необхідний комплексний підхід до розв'язання питань однозначного термінологічного визначення поняттєвого апарату інституту судової експертизи, систематизації та конкретизації прав і обов'язків судового експерта, які характеризують його процесуальний статус як учасника відповідного процесу, правовий статус експерта як посадової особи державної спеціалізованої установи судових експертиз та професійного судового експерта, що не є працівником такої установи. Важливо на законодавчому рівні забезпечити рівноправність судових експертів державних і приватних судово-експертних установ, що дозволить на практиці запровадити професійну конкуренцію та гарантувати принцип змагальності судового процесу.

Крім цього, на наш погляд, першочерговим завданням для вирішення проблем реформування базового законодавства з питань експертного забезпечення правосуддя є розроблення *Концепції базового Закону України «Про експертне забезпечення правосуддя»*, яка визначатиме поняттєвий апарат, принципи

судово-експертної діяльності, структуру судово-експертних установ та організацій, питання організації діяльності судово-експертних установ і судових експертів, їхній правовий статус і повноваження, системний підхід до підготовки й атестації державних та приватних судових експертів, створення самоврядної організації судових експертів, відповідальність за втручання в діяльність судового експерта, гарантії діяльності судових експертів тощо. Необхідно однозначно термінологічно визначити поняттєвий апарат Закону України «Про експертне забезпечення правосуддя».

Серед методологічних проблем удосконалення нормативно-правового забезпечення судово-слідчої діяльності та розроблення проєкту такого Закону особливої значимості набувають його якість й ефективність. При цьому *категорія «якість Закону»* є досить широкою за обсягом і містить з точки зору його змісту різні аспекти, як відображають його сутність й особливості. Але ця категорія завжди вказує на позитивну властивість Закону – придатність, необхідність і корисність, що зрештою обумовлює його доцільність і ефективність у досягненні завдань Закону, зокрема належного, ефективного та якісного правового забезпечення судово-експертної діяльності. Мета Закону – вдосконалити регулювання судово-експертної діяльності на законодавчому рівні та створити умови для належного й ефективного експертного забезпечення правосуддя.

Під *ефективністю дії* прийнятого Закону розуміється оцінка співвідношення фактичних результатів реалізації правових норм цього Закону та задекларованої мети, досягнення якої передбачалося законотворцем під час його підготовки. Ефективність Закону можна встановити, провівши моніторинг процесу розвитку законодавства та стану правозастосовної практики, що дозволить визначити ефективність регулятивної функції нового Закону, порівняти одержані результати з очікуваними, надасть змогу виявити його основні помилки, недоліки та проблеми під час реалізації, на які можна буде зважити в подальших законодавчих актах, що регулюють судово-експертну діяльність, або пов'язані з ним, а також ті аспекти суспільних відносин, які потребують законодавчого вирішення.

Поняття *«точність норм Закону»*, як і поняття «точність», що широко використовується в теорії пізнання (у філософії),

містить *гносеологічний, логічний, лінгвістичний і прагматичний* аспекти (рівні). Поєднуючись, вони можуть свідчити про точність або неточність правових норм і ступінь досконалості Закону як об'єктивну характеристику його якості. Ці показники, як вимоги, суттєво впливають на техніку законотворення, вирішення важливих проблем у законотворенні, зокрема тих, які виникають під час розроблення та вдосконалення законодавства про експертне забезпечення правосуддя.

Беручи до уваги методологічні підходи, зауважимо, що зазначені аспекти (рівні) точності норм Закону України «Про експертне забезпечення правосуддя», поєднуючись, на наш погляд, мають утворити певну сукупність показників як обов'язкових вимог до якості й ефективності розроблюваного Закону. Такі вимоги є методологічним базисом якості й ефективності правових норм Закону, необхідною умовою вдосконалення законодавчого забезпечення судово-експертної діяльності.

Порівняльний аналіз чинного законодавства, що регулює судово-експертну діяльність, і запропоновані нині законопроекти свідчать, що означених методологічних вимог щодо точності й ефективності правових норм законодавства про експертне забезпечення правосуддя не завжди дотримують, а в більшості випадків їх суттєво порушують.

Так, нерідко терміни, якими описують окремі поняття, мають певні хиби, можуть тлумачитися неоднозначно. Наприклад, проєкт Закону № 8223 «Про судову експертизу та самоврядування судових експертів» від 03.04.2018 містить положення, які протирічать одне одному (у межах одного законопроекту), зокрема в ч. 3 ст. 1 проєкту № 8223 є визначення терміна «експерт» («експерт – особа, якій відповідно до вимог чинного законодавства доручено проведення судової експертизи»), а в ч. 16 цієї статті надано інше визначення того самого терміна («судовий експерт – особа, яка відповідає встановленим цим законом та іншими нормативно-правовими актами вимогам, пройшла спеціальну професійну підготовку, здала кваліфікаційний іспит та внесена до Єдиного реєстру судових експертів України»). Тобто в ч. 3 ст. 1 проєкту № 8223 законотворці запропонували особам, котрі мають спеціальні знання, вільний доступ до професії експерта, а в ч. 16 цієї статті обмежили доступ до професії експерта особам, які не

пройшли спеціальну професійну підготовку, не здали кваліфікаційний іспит, не були внесені до Єдиного реєстру судових експертів України. Подібні недоліки наявні в проєкті Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення процедури проведення експертиз» № 8249 від 06.04.2018, його потрібно ретельно проаналізувати.

У законопроєктах та чинному законодавстві часто поряд з формально визначеними використовують оціночні поняття. Зміст таких понять роз'яснюється, обсяг уточнюється лише стосовно конкретного факту внаслідок оціночно-пізнавальної діяльності суб'єкта, який застосовує норму права. В основі висновку про відповідність конкретного факту оціночному поняттю – не тільки врахування об'єктивних обставин (фактів), але і внутрішнє переконання (розсуд) особи, яка застосовує закон, внутрішнє переконання слідчого, судді та ін. Долучення оціночних понять у норми Закону України «Про експертне забезпечення правосуддя» ускладнює їх розуміння й застосування, тому його необхідно обмежити.

Зважаючи на сучасні тенденції розвитку судової експертології та криміналістики щодо єдиного визначення й конкретизації понять, які вживаються в цій галузі, потрібно однозначно термінологічно визначити поняттєвий апарат базового Закону, систематизувати й конкретизувати права та обов'язки судового експерта, що характеризують його процесуальний статус як учасника відповідного процесу, правовий статус експерта як посадової особи державної спеціалізованої установи судових експертиз і професійного судового експерта, котрий не є працівником такої установи.

Із часу прийняття Закону України «Про судову експертизу» 25.02.1994 р. минуло майже 26 років. Практика його застосування показала, з одного боку, важливість встановлених ним положень, з іншого, недосконалість, потребу вдосконалення, що зумовило необхідність внесення суттєвих змін. Нині цей Закон має чимало недоліків і протиріч, на які неодноразово звертали увагу наукова спільнота та судові експерти-практики. Так, найменування та зміст чинного Закону не відповідають гносеологічним, логічним, лінгвістичним і прагматичним вимогам. У преамбулі Закону зазначено: «Цей закон визначає правові, організаційні і фінансові

основи судово-експертної діяльності», хоча називається «Про судову експертизу». Різниця між поняттями «судова експертиза» й «судово-експертна діяльність» суттєва, тому Закон повинен називатися «Про судово-експертну діяльність» або «Про експертне забезпечення правосуддя».

У загальних положеннях Закону обов'язково потрібно розтлумачити зміст основних термінів, які є основою судово-експертної діяльності, а саме: «спеціальні знання», «судово-експертна діяльність», «державна судово-експертна діяльність», «судова експертиза». Також, на нашу думку, необхідно визначити такі поняття: «судово-експертний заклад»; «керівник судово-експертного закладу»; «предмет, об'єкти судової експертизи»; «одноособова», «комісійна», «комплексна», «повторна», «додаткова» експертизи; «зразки для дослідження». Визначення термінів не має дублюватися з КПК України та іншими законодавчими актами.

Крім цього, одним із напрямів удосконалення законодавчо-нормативної бази щодо регулювання судово-експертної діяльності в Україні є конкретизація норм щодо міжнародного співробітництва в галузі судової експертизи, а саме: правил проведення різних видів судових експертиз за дорученням відповідного органу (особи) іншої країни, порядку залучення іноземних фахівців до спільного проведення експертиз, напрямів міжнародної наукової співпраці у сфері судової експертизи та ін. Для вдосконалення організації судово-експертної діяльності важливо визначити оптимальне навантаження на експерта, адже спостерігається постійне збільшення навантаження судових експертів за незмінного підходу до штатного розпису.

Як стверджують більшість науковців і судових експертів, у Законі України «Про експертне забезпечення правосуддя» необхідно закріпити «рівність сторін» (обвинувачення й захисту) у кримінальному провадженні, повернути їм право самостійно залучати обраного ними найкваліфікованішого експерта, зокрема приватного, та законодавчо закріпити в кримінальному процесі проведення альтернативних експертиз, зокрема криміналістичних, судово-медичних, судово-психіатричних та ін. Такий підхід забезпечить реалізацію принципу змагальності сторін у судочинстві, наблизить законодавство України до міжнародних

європейських стандартів, сприятиме підвищенню якості та наукового рівня експертних висновків.

Отже, для врегулювання означених проблем необхідно підготувати проєкт базового Закону України «Про експертне забезпечення правосуддя», розроблення та прийняття якого забезпечить належний рівень нормативно-правового регулювання інституту судової експертизи в Україні. На наш погляд, врахування вищерозглянутих методологічних проблем суттєво вдосконалить нормативно-правове регулювання судово-експертної діяльності, створить умови для належного й ефективного експертного забезпечення правосуддя, дозволить реалізувати принцип правової визначеності, що зумовить втілення на практиці принципів верховенства права й законності в судочинстві як неодмінних ідей правової держави.

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

**Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса**

**ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ
БАЗОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРАВОСУДДЯ**

**Матеріали
круглого столу**

м. Харків, 6-7 лютого 2020 року

УДК 343.98
П 78

Зареєстровано УкрІНТЕІ 30.01.2020, посвідчення № 24

*Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського НДІСЕ
04 березня 2020 року, протокол № 4*

Редакційна колегія:

Голова редколегії: **Клюєв Олександр Миколайович** – директор Харківського НДІСЕ, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України.

Заступники голови редколегії: **Угровецький Олег Петрович** – перший заступник директора Харківського НДІСЕ, доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України; **Сімакова-Єфремян Елла Борисівна** – заступник директора з наукової роботи Харківського НДІСЕ, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник; **Свідерський Олександр Олександрович** – заступник директора з експертної роботи Харківського НДІСЕ, кандидат юридичних наук.

Члени редколегії: **Дереча Лариса Миколаївна** – вчений секретар Харківського НДІСЕ, кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник; **Фесюнін Валентин Миколайович** – завідувач лабораторії Харківського НДІСЕ, кандидат юридичних наук, доцент.

П 78 **Проблеми** реформування базового законодавства України з питань експертного забезпечення правосуддя : матеріали круглого столу (м. Харків, 6–7 лютого 2020 року). Харків : ХНДІСЕ, 2020. 136 с.

ISBN 978-617-7859-49-8

У збірнику матеріалів круглого столу висвітлено актуальні проблеми назрілих змін щодо базового законодавства про судову експертизу: вимог до суб'єктів судово-експертної діяльності, порядку фінансування державних спеціалізованих установ судових експертиз, державної атестації методик проведення судових експертиз тощо. Подано пропозиції щодо імплементації норм чинних процесуальних кодексів до актів, що забезпечують експертне забезпечення правосуддя, однозначного термінологічного визначення поняттєвого апарату у базовому Законі тощо.

Для науковців, практичних працівників судово-експертних установ та правоохоронних органів.

УДК 343.98

ISBN 978-617-7859-49-8

© Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса, 2020

ЗМІСТ

Клюєв О. М. РЕФОРМУВАННЯ БАЗОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ – НАГАЛЬНА ПОТРЕБА ЧАСУ	6
Сімакова-Єфремян Е. Б. ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ РЕФОРМУВАННЯ БАЗОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ЕКСПЕРТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ.....	12
Свінцицький А. В. СИСТЕМА ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: ОРГАНІЗАЦІЙНО- ПРАВОВІ АСПЕКТИ.....	16
Ковальов К. М. ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ СУДОВО- ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	21
Шепітько В. Ю. ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	25
Журавель В. А. ПРАВОВІ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ДИДАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	28
Шевчук В. М. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВО- ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	34
Шепітько М. В. ПРОБЛЕМИ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВО- ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	42
Щербаковський М. Г. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ	46
Даньшин М. В. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА В УКРАЇНІ.....	50

Стародубов І. В.	
ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ ЕКСПЕРТІВ, КОТРІ НЕ ПРАЦЮЮТЬ У ДЕРЖАВНИХ ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВАХ, ІЗ НДУСЕ	54
Степанюк Р. Л.	
ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ТА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГАЛУЗІ МОЛЕКУЛЯРНОЇ ГЕНЕТИКИ	58
Крайнов І. П.	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ З ПИТАНЬ РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО СУДОВУ ЕКСПЕРТИЗУ В УКРАЇНІ.....	62
Назаров О. А.	
СКЛАДНОЩІ ТА ШЛЯХИ ПОБУДОВИ САМОВРЯДУВАННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ В УКРАЇНІ.....	66
Хоша В. В.	
РОЗРОБЛЕННЯ ПРОЄКТУ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ САМОВРЯДУВАННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ В УКРАЇНІ.....	72
Євдокіменко С. В.	
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО ПРИВАТНИХ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ, КОТРІ Є ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ-ПІДПРИЄМЦЯМИ З ОЗНАКОЮ ПРОВАДЖЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	76
Свиридова Л. В.	
ДЕЯКІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО МІСЦЯ СУДОВОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В КЛАСИФІКАЦІЇ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ	82
Ольховський В. О., Бондаренко В. В., Губін М. В.	
РОЗДУМИ М. С. БОКАРІУСА ПРО МІСЦЕ ТА РОЛЬ СУДОВО- МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ	85
Шепітько І. І.	
ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА ЕКСПЕРТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ.....	90

Філіпенко Н. Є.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ
З ОГЛЯДУ НА ЗАКОНОДАВЧІ ЗМІНИ ЩОДО ПИТАНЬ
ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ 94

Авдєєва Г. К.

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ЗМАГАЛЬНОСТІ
ПІД ЧАС РЕФОРМУВАННЯ БАЗОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
З ПИТАНЬ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОСУДДЯ 97

Демидова Є. Є.

ФУНКЦІЯ ВИСНОВКУ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ДЛЯ
ВСТАНОВЛЕННЯ ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКУ ПОДІЇ 104

Яремчук В. О.

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІСТА ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ
КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗНАНЬ 107

Ярослав Ю. Ю.

ДО ПИТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ
В УКРАЇНІ 109

Пучко Д. В.

ПРО ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КОДЕКСУ
УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ЩОДО
ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ З ПИТАНЬ ПРАВА 118

Грошева О. Ю.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОЄКТУ ЗАКОНУ ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН
ДО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ
ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ З ПИТАНЬ ПРАВА 123

Булукув О. Ю.

РЕФОРМУВАННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – УМОВА
ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ 127

Фесюнін В. М., Тяпкін А. С.

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «БАЗОВОГО ЗАКОНУ» 130